

Raqamli Iqtisodiyotda Platformalar: Innovatsiya, Rivojlanish Va Raqobat Muhiti

Giyazova Nozima Bayazovna¹, Rajabova Nilufar Bahodir qizi²

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotda platformalarning mohiyati, jumladan, raqamli iqtisodiyotda platformalarning innovatsiya, rivojlanish va raqobat muhiti haqida qisqacha bayon etilgan.

Kalit soʻzlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli platformalar, innovatsion platformalar, online platformalar, sunʼiy intellekt

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M Mirziyoyev “Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, koʻp mablagʻ va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. Biroq, qanchalik qiyin boʻlmasin, bu ishga bugun kirishmasak, qachon kirishamiz?! Ertaga juda kech boʻladi. Shu bois, raqamli iqtisodiyotga faol oʻtish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri boʻladi” deb taʼkidlaganlar.³

Soʻnggi yillarda iqtisodiyotni rivojlantirishda ilgʻor texnologiyalar va innovatsiyalarning ahamiyati oshib bormoqda. Eng yangi texnologiyalar ishlab chiqarish va biznes jarayonlarining samaradorligini oshirishi mumkin. Eng yangi texnologiyalar inson faoliyatining barcha yangi sohalarini va sohalariga kirib borishi bilan anʼanaviy yondashuvlar va ish uslublari oʻzgaradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) paydo boʻlishi va tarqalishi global iqtisodiyotga shu qadar taʼsir koʻrsatdiki, yangi bir hodisa – raqamli iqtisodiyot paydo boʻldi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari taʼsiri ostida odamlarning turmush tarzi oʻzgara boshladi, foydalanuvchilar oʻrtasidagi aloqalar oʻzgardi - turli jugʻrofiy mintaqalar, faoliyat sohalarini va boshqalardagi odamlar oʻrtasida aloqa oʻrnatish imkoniyati paydo boʻldi. Bu raqamli iqtisodiyotning asosi boʻlgan axborot aloqalarining jadal oʻsishi.

Raqamli texnologiyalarning taʼsiri global miqyosda ham, mahalliy darajada ham seziladi. Raqamli iqtisodiyot yangi ishlab chiqarishlarning kombinatsiyasi sifatida global iqtisodiyotning tez oʻsib borayotgan qismidir.

Bugungi kunda tez va keng rivojlanayotgan yoʻnalishlardan biri bu raqamli platformalar boʻlib, ularga kadrlarni tayyorlash maʼlum bir turlarga boʻlib oʻqitiladi. Platformalar vositachilarsiz oʻzaro aloqa qilish imkoniyatiga ega boʻlgan ishlab chiqaruvchilar va foydalanuvchilarni oʻzaro birlashtiradi. Bugungi kunda dunyoda yuzlab raqamli platformalar faoliyat yuritmoqda. Raqamli formatda ishlayotgan kompaniyalar endilikda oʻz raqamli ekotizimlarini yaratganlar. Raqamli platformali biznes modellariga barchamizga tanish Amazon, Google, Uber, Yandex, Airbnb va Alibabalarni misol sifatida keltirishimiz mumkin. Bu platformalarning har biri oʻziga xos ixtisoslashuvga va xususiyatlarga ega. Ularning umumiy jihati shundaki, ular alohida-alohida funksiyalarni bajaradilar.

Har bir sohaning raqamli iqtisodiyoti davrida yangi infratuzilma zarur – sanoatning raqamli shakli. Raqamli iqtisodiyotning eng muhim va hal qiluvchi texnologiyasi raqamli platformadir.

¹ Buxoro davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, i.f.f.d (PhD)

² Buxoro davlat universiteti Iqtisodiyot va turizm fakulteti 3-bosqich talabasi

³ Gʻ.M. Porsaev, B.Sh. Safarov, D.Q. Usmanova. Raqamli iqtisodiyot asoslari. (Darslik) –T.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2020. 372 b.

Raqamli iqtisodiyot platformasi – iste'molchilar va ishlab chiqaruvchilarning ehtiyojlarini ta'minlaydigan funktsiyalar va xizmatlar to'plami bilan raqamli muhit (dasturiy va apparat kompleksi), shuningdek, ular o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilish imkoniyatlarini amalga oshiradi.

Raqamli platformalar mezonlari quyidagilardir: platforma ishtirokchilarining o'zaro ta'sirini algoritmash: ishtirokchilarning o'zaro munosabatlari aniq belgilangan algoritm doirasida amalga oshiriladi, platforma ishtirokchilarining o'zaro manfaatli munosabatlari, hamkorlik uchun platformadan foydalanadigan ishtirokchilar sonining ahamiyati, platformaning barcha potentsial ishtirokchilari: jamiyat, iqtisodiyot, mamlakat, dunyo uchun ahamiyatga ega. Ishtirokchilarning o'zaro hamkorligi amalga oshiriladigan yagona axborot muhiti va tegishli axborot-texnologik infratuzilmaning mavjudligi. Platformaning turli ishtirokchilarining o'zaro ta'siri ostida tranzaksion xarajatlarni kamaytirish shaklida ta'sirning mavjudligi – platformalarsiz bir xil o'zaro ta'sirga nisbatan. Shu bilan birga, bunday ta'sirga ma'lumotlar bilan ishlashning muayyan texnologiyalarini qo'llash va yoki biznes jarayonlarini qayta tashkil etish orqali erishish kerak. Shu bilan birga platformalar ishlab chiqilgan:

- Amaliy dasturiy va apparat yechimlarini ishlab chiqish va amalga yetkazib berish uchun raqamli muhitni tashkil tadigan platformalar (AndroidOS, iOS, Intelx 86)
- Kommunikatsion infratuzilmani va foydalanuvchilar uchun kontentni yetkazib beradigan platformalar (Telegram, ERAGLONASS, GPS)
- Innovatsion biznes – modellarni amalga oshirish imkonini beradigan bozorda raqamli infratuzilmasini shakllantiradigan platformalar (Alibaba,eBuy,Amazon)
- Bozorning raqamli infratuzilmasini shakllantiradigan va katta ma'lumotlarni qayta ishlash natijalari asosida foydalanuvchilarni boshqaradigan platformalar (Uber, Yandex Taxi).

1-jadval. Raqamli platforma turlarining o'ziga xos xususiyatlarini taqqoslash jadvali⁴

	Instrumental raqamli platforma	Infratuzilma raqamli platforma	Raqamli dastur platformasi
Platformaga asoslangan asosiy biznes	Dasturiy va texnik yechimlarni ishlab chiqish	Qaror qabul qilish uchun IT xizmatlari va ma'lumotlarni taqdim etish	Belgilangan bozorlarda ma'lum Iqtisodiy qiymatlarning almashinuvi
Natijada faoliyat platformasida	Axborotni vosita sifatida qayta ishlashga mo'ljallangan mahsulot (dasturiy yoki apparat vositalari)	IT - servis va uning ishining natijasi -biznes faoliyatida qaror qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar	Bitim Muayyan bozor ishtirokchilari o'rtasida tovarlar / xizmatlar almashinuvini o'rnatuvchi bitim
Ishtirokchilar guruhlari	Platforma ishlab chiqaruvchisi, yechim ishlab chiquvchilari	Axborot provayderlari, Platformasi operator, Platform tuzuvchi, chiquvchilar IT xizmatlari, iste'molchilar IT xizmatlari	Iqtisodiy ishtirokchilar: tovarlar / xizmatlar va ishlab chiqarish resurslarini yetkazib beruvchilar; iste'molchilar. Platforma operatori va regulyatorlari
Axborotni qayta ishlash	Axborotni qayta ishlashning	Xo'jalik subyekti Darajasida qaror qabul	Bir nechta xo'jalik Yurituvchi subyektlar

⁴ Porsaev. G. M, Safarov B. SH, Usmanova D. Q. Raqamli iqtisodiyot asoslari. (Darslik) –T.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2020. 372 b.

darajasi	texnologik operatsiyalari	Qilish uchun ma'lumot ni ishlab chiqish	o'rtasida bitim tuzish va uni bajarish haqida ma'lumotni qayta ishlash
Asosiy benefisiar va uning talablari	Amaliy dasturiy ta'minot yoki apparatdasturiy yechimlarni ishlab chiqish, texnik talablar	Iste'molchi (ma hsu lot mutaxassisi) uchun mijozning IT-xizmati, funksional talablari, ma'lumotlarning tarkibi talablari	Bozordagi yaku niy iste'molchi, biznes masalasini hal qilish, biznes talablari. Regulyator (ixtiyoriy) -qonuniy talablar
Misollar	Java, SAP HANA, Android OS, iOS, Intel x86, Amazon veb-xizmatlari	General Electric Predix , ESRI ArcGIS	Uber, AirBnB, Aliexpress , Booking.com, Avito, Boeing Yetkazib beruvchilari portali, Apple AppStore

1-jadvalda ko'rsatilgan raqamli platformalarning xarakterli xususiyatlariga asoslanib, raqamli platformalarning turlarini taqqoslash taqdim etiladi, bu ularni tasniflashga yanada tizimli yondashish va undan keyinchalik tavsiya etilayotgan platformaning turini aniqlashda qo'llash imkonini beradi .

Jadvalda keltirilgan raqamli platformalarning turlari aslida mavjud va yaratilgan raqamli platformalar yuqoridagi belgilar va xususiyatlarning biriga yoki boshqasiga to'liq mos kelmasligi mumkinligi nuqtai nazaridan juda umumiydir. Bundan tashqari, ko'pincha u yoki bu raqamli platformaning mohiyatini tushunish qiyin, chunki bitta bozor ishtirokchisi bir vaqtning o'zida turli xil raqamli platformalarni amalga oshirishi mumkin, ammo marketing nuqtai nazaridan buni bitta brend ostida amalga oshirish qiyin.

Raqamli platformalarning bir necha turlari mavjud bo'lib shulardan bir nechtasini ko'rib o'tamiz. Instrumental raqamli platforma, dasturiy ta'minotga asoslangan dasturiy ta'minot yoki ishlab chiqarish uchun mo'ljallangan kompleks dastur uchun dasturiy apparat yechimlari beradi. Dasturiy ta'minot yoki dasturiy-apparat yechimlarini ishlab chiqishni tezlashtirish oldindan belgilangan namunaviy ma'lumotlarni taqdim etish orqali axborotni qayta ishlash uchun funksiyalar va interfeys ma'lumotlar bilan ishlash texnologiyalari, shuningdek, dasturiy ta'minot yoki dasturiy-apparat vositalarini ishlab chiqish va disk raskadrovka qilish vositalari. Infratuzilish raqamli platformasi, axborotlashtirish bozori ishtirokchilarining ekotizimiga asoslangan raqamli platforma, uning maqsadi bozorni tezlashtirish va iqtisodiy sohadagi iste'molchilarga o'zlarining faoliyatini avtomatlashtirish uchun yechimlarni (IT - xizmatlar) raqamli ma'lumotlarning so'nggi texnologiyalaridan foydalangan holda va ma'lumot manbalariga kirishni ta'minlash ushbu ekotizim infratuzilmasida amalga oshiriladi. Amaliy platforma, raqamli texnologiyalardan foydalanish va mehnat taqsimotidagi o'zgarishlar tufayli tranzaksion xarajatlarni kamaytiradigan yagona axborot muhitida bitimlarni amalga oshirish orqali bozorning katta miqdordagi mustaqil ishtirokchilari o'rtasida ma'lum qiymatlarni algoritmlashtirilgan almashinuvini ta'minlaydigan biznes-model.

Amazon veb-xizmatlari (AWS) platformasi dasturiy ta'minotni ishlab chiqaruvchilarga turli sohalarida tijorat dasturlarini yaratish va joylashtirish uchun vositalar (mashinali o'qitish, bulutli hisoblash, mobil texnologiyalar, narsalar Interneti va boshqalar) ni taklif etadi. Amazon (362 milliard dollarlik kapitallashuv) onlayn supermarket sifatida ish boshlagan, ammo hozirda kompaniyalarga ma'lumotlarni saqlash, ma'lumotlarni qayta ishlash, hisoblash resurslari bilan ta'minlash, ma'lumotlar va xabar almashish kabi ko'plab xizmatlar va hokazolarni o'z ichiga olgan bulutli IT infratuzilmasini yaratish imkoniyatini beradigan ekotizimni barpo etdi. Kompaniyaning 2018-yildagi daromadi \$232,9 mlrd.ni tashkil etdi. Tashqi daromadining 60% ga yaqini asosiy biznes - onlayn tijorat, an'anaviy savdo ulushi 6% ni, AWS ("cloud" biznes) - taxminan 8% ni tashkil etadi. Amazon reklama

siyosatining o'ziga xos xususiyati yirik brendlar bilan bevosita ishlashdir. Kompaniya ularga sotish va iste'molchilarning xatti-harakatlari bo'yicha o'z ma'lumotlarini taqdim etadi.

2-jadval Raqamli platformalar bozorining hajmi

Bozor nomlari	Yillar	Hajmi
Global platformalar bozori	2021-yil	2,9 trillion AQSh dollari
E-commerce bozori	2023-yil	5,5 trillion dollar
FinTech platformalari	2023-yil	175 milliard dollar

2022-yilda O'zbekistonning elektron tijorat bozori hajmi 311 million AQSH dollariga yetdi, bu 2018-yilga nisbatan besh baravar o'sishni anglatadi.

2024-yilda Markaziy Osiyo elektron tijorat bozori hajmi 14,7 milliard AQSH dollarini tashkil etdi. Prognozlarga ko'ra, bu ko'rsatkich 2033-yilga kelib 182,2 milliard dollarga yetadi. Bu yillik o'rtacha o'sish sur'ati 30,63% bo'lishi kutilmoqda.

Raqamli infratuzilma va foydalanuvchilar 2025-yil boshida O'zbekistonda internet foydalanuvchilari soni 29,52 millionga yetdi, bu umumiy aholining 83,3% ini tashkil etadi.

Mobil aloqa foydalanuvchilari soni 33,9 millionni tashkil etib, bu aholining 92,2% iga teng.

Uniwork kabi platformalar frilanserlar va ish beruvchilar o'rtasidagi munosabatlarning to'liq loyihalarini tavsiflash, ularni amalga oshirish shartlari, shartnomalar, ish haqi va talab qilinadigan soliq imtiyozlarini to'lash va ish beruvchilarga onlayn guruh loyihalarini boshqarish imkoniyatini berish ishlarini olib boradi. Google platformasi (kapitallashuvi 546 milliard dollar), avvalo, ko'plab xizmatlarga ega bo'lgan qidiruv tizimidir.

Google daromadlarining 98 foizini 120 milliard dollardan oshadigan reklamadan ishlab topadi. Facebook platformasi (kapitallashuvi 354 milliard dollar) ijtimoiy tarmoq sifatida ish boshlagan, ammo hozirda 9 milliondan ortiq dastur va xizmatlardan iborat ekotizim sifatida faoliyat yuritmoqda. O'tgan yil oxirida kompaniyaning daromadlari 40,6 milliard dollarni, foyda esa 15,9 milliard dollarni tashkil etdi, shu bilan birga, mobil reklama daromadlari 91 foizgacha o'sdi. AQShda har oyda 97% va Yevropada 90% dan ortiq kishilar Facebookdan foydalanadilar (daromadlarining 70 foiz).

Xulosa qilish mumkinki, Raqamli iqtisodiyotda platformalarning roli juda muhimdir. Ular innovatsiyalarni tezlashtirish, global bozorlarni birlashtirish va raqobat muhiti yaratishda katta ahamiyatga ega. Raqamli platformalar o'zining o'zgaruvchan, samarali va foydalanuvchi markazida faoliyat yuritadigan xarakteristikasi bilan bugungi kunda iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan. Ularning rivojlanishi va yuksalishi nafaqat yangi biznes modelining shakllanishiga, balki iqtisodiy barqarorlikka ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Raqamli transformatsiya - bu bozor hajmining tubdan o'sishiga va kompaniyalarning raqobatdoshligiga olib keladigan raqamli platformalardan foydalanishga asoslangan biznes modellarining o'zgarishi bo'lib, raqamli platformalar - tranzaksion xarajatlarni minimallashtirish maqsadida sanoat yetkazib beruvchilari va iste'molchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tashkil qilishning raqamli shakli (masalan, sheriklar, tovarlarni, xizmatlarni izlash, to'lovlarni tashkil qilish, shartnomalar tuzish, shartnomalarning bajarilishini nazorat qilish, soha ishtirokchilarini baholash va boshqalar) hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Porsaev. G'. M, Safarov B. SH, Usmanova D. Q. Raqamli iqtisodiyot asoslari. (Darslik) –T.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2020. 372 b.
2. Abdulloev, A. J. (2023). THE ROLE AND IMPORTANCE OF STRATEGIC PLANNING IN MARKETING.
3. Abdullayeva, H. N., & Sardor, M. (2024). RAQAMLASHTIRISH-MAMLAKAT TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI. INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS, 3(27), 113-121.

4. Abdullayeva, H. (2024). KORXONA FAOLIYATIDA INNOVATION MARKETINGDAN FOYDALANISH. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 49(49).
5. Axrorovna, B. M. (2022). The Importance of Digitizing the Tax System. *European Journal Of Business Startups And Open Society*, 2(11), 1-5.
6. Giyazova, N.B. (2024). INCREASING THE EFFICIENCY OF WASTE RECYCLING IN THE ECONOMY OF OUR COUNTRY. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 455-461.
7. Giyazova, N.B., & Sh.B.S. (2024). ZAMONAVIY RAQAMLI IQTISODIYOTDAGI MUAMMOLAR VA CHORA-TADBIRLAR. *Science and innovation*, 3(Special Issue 42), 482-489.
8. Shukhratovna, U. M., & Bayazovna, G. N. (2025). FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MOBILE INTERNET. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 6(49), 250-256.
9. Таирова, М. М., & Зойитов, Д. (2024). ЗНАЧЕНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ. *Science and innovation*, 3(Special Issue 42), 371-376.
10. Таирова, М. М., & Рахматуллаева, Ф. М. (2015). Условия формирования инновационной экономики. *Наука 21 века: вопросы, гипотезы, ответы*, (1), 115-118.
11. Hakimovna, U. M., & Muhammedrisaevna, T. M. S. (2022). The role of banking and accounting in the development of small business and entrepreneurship. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036*, 11, 136-143.
12. Sayfullayeva, M. (2023). Establishment Of Agritourism Clusters In Uzbekistan Based On The Principles Of Sustainable Tourism. *Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz)*, 35(35).
13. Raxmatullayeva, F. M. (2024). MINTAQALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI. *Indexing*, 1(1).
14. Raxmatullayeva, F. M., & Shaxzod, J. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RESURSLAR ISTE'MOLIGA TA'SIRI. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 496-502.
15. Mubinovna, R. F. (2025). RAQAMLI IQTISODIYOTDA PLATFORMALAR AHAMIYATI. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 3(30), 220-225.
16. Rasul o'g'li, K. U., & Bayazovna, G. N. (2025). KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ROLI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 4(37), 342-348.
17. Aliyor o'g'li, X. S., & Bayazovna, G. N. (2025). KIBERXAVFSIZLIK–RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHINING MUHIM OMILI. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 3(31), 113-117.
18. Shuxratovich, T. B., & Bayazovna, G. N. (2025). INSON KAPITALINING RAQAMLI IQTISODIYOTDAGI O 'RNI. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024*, 4(38), 187-191.
19. Shokirjon o'g'li, J. S., & Bayazovna, G. N. (2025). RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA EKOLOGIK BARQARORLIK: BLOKCHEYNNING YASHIL IQTISODIYOTDAGI ROLI. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 6(50), 418-425.
20. Ramz o'g'li, S. D., & Bayazovna, G. N. (2025). RAQAMLI VALYUTA VA UNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 3(31), 130-135.

21. Rustam o'g'li, R. J., & Bayazovna, G. N. (2025). MOBIL TO 'LOVLAR VA ULARNING IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 3(30), 193-197.
22. Giyazova, N. B., & Azimxon ogli, Q. S. (2024). GLOBALLASHUV SHAROITIDA ENERGIYA RESURSLARIDAN OQILONA FOYDALANISH. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(29), 159-163.
23. Giyazova, N. B., & Dildora, I. (2024). YASHIL IQTISODIYOT VA UNING KELAJAKDAGI ISTIQBOLLARI. *Formation of Psychology and Pedagogy as Interdisciplinary Sciences*, 3(29), 213-217.
24. Bayazovna, G. N., & Ayubovich, X. A. L. (2024). THE CONCEPT OF FINANCE AND THE STAGES OF ITS FORMATION. *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (7), 673-679.
25. Bayazovna, G. N. (2024). GEOMARKETINGNING RESTORAN BIZNESIGA TADBIQ ETILISHINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 484-490.
26. Giyazova, N. (2023). The share of world countries in the textile industry and the importance of marketing in its development. *Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz)*, 27, 27.

